

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Hyvinvointialueiden rahoitus

TANJA RANTANEN, BUDJETTINEUVOS
JENNI JAAKKOLA, NEUVOTTELEVA VIRKAMIES
KUNTA- JA HYVINVOINTIJAOSTO
26.10.2023

Rahoituksen riittävyys suhteessa palvelutarpeeseen ja painelaskelmaan

Julkisen talouden suunnitelmassa esitetään kehitysarvio rahoituksen kasvusta vuosille 2023-2027

- 9.10.2023 julkaistun kehitysarvion mukaan hyvinvointialueiden valtion yleiskatteinen rahoitus on 27,8 mrd. euroa vuonna 2027.
- Kehitysarviossa on otettu huomioon hyvinvointialueiden rahoitukseen vuosittain tehtävät rahoituslain mukaiset korotukset.
 - Tehtävien ja velvoitteiden muutos siltä osin kuin hallitusohjelman toimia on viety vuoden 2024 talousarvioesitykseen ja kehyspäätökseen vuosille 2025-2027
 - Palvelutarpeen kasvuarvio
 - Hyvinvointialueindeksin mukainen kustannustason ennustettu muutos
 - Jälkikäteistarkistus on otettu huomioon kehysvarauksen suuruisena

Hyvinvointialueiden rahoitukseen vuosittain etukäteen tehtävät tarkistukset

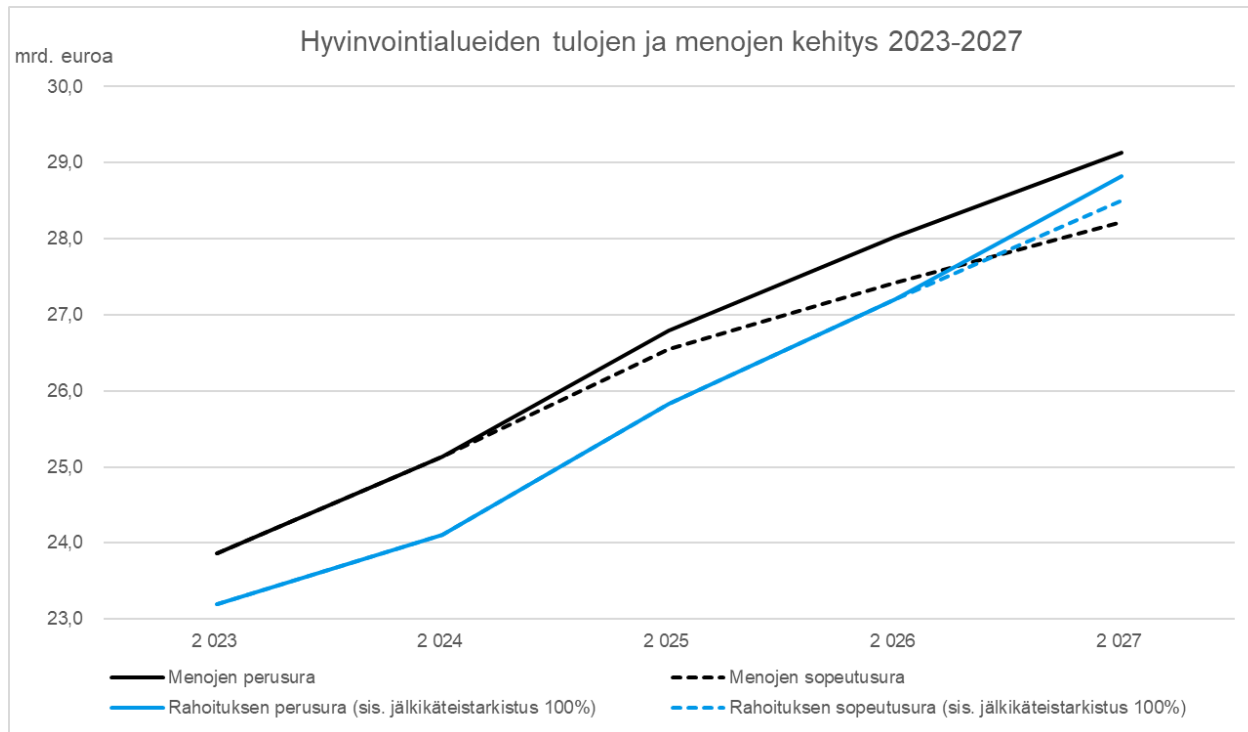
- Palvelutarpeen muutos huomioidaan THL:n laskeman palvelutarpeen kasvuvarvion perusteella
 - Kirjattu rahoituslakiin vuosille 2023-2026. Säädetään uudelleen vähintään neljän vuoden välein.
 - Lisäksi palvelutarpeen osalta huomioidaan määräaikainen 0,2%-yksikön korotus vuosille 2023-2029.
 - Arvioidusta palvelutarpeen kasvusta huomioidaan 80% vuodesta 2025 alkaen
- Kustannustason muutos huomioidaan hyvinvointialueindeksin mukaisesti
 - Tavoitteena yksinkertainen, selkeä ja läpinäkyvä indeksi, joka kuvaa riittävän hyvin hyvinvointialueiden kustannustason nousua.
 - Hva-indeksin rakenne: yleinen ansiotasoindeksi 60%, kuluttajahintaindeksi 30% ja hva-työnantajien sosiaaliturvamaksujen muutokset 10 %.
 - Hva-indeksi rakenne ja painotukset on valittu siten, että indeksi ei olisi kustannusautomaatti.
 - Laskennasta vastaa valtiovarainministeriön kansantalousosasto. Seuraavan varainhoitovuoden rahoituksen määrittämisessä käytettävä indeksi perustuu aina valtiovarainministeriön syksyn ennusteeseen.

Rahoitus tarkistetaan koko maan tasolla jälkikäteen

- Kahden vuoden viiveellä tehtävä jälkikäteistarkistus varmistaa että todellinen kustannuskehitys ei pääse erkanemaan valtion rahoituksesta.
- Jälkikäteistarkistus tehdään ensimmäisen kerran vuoden 2025 rahoitukseen vuoden 2023 toteumatietojen perusteella.
- Rahoitukseen tehtävä korjaus jää rahoituksen pohjaan pysyvästi.

Hyvinvointialueiden tulojen ja menojen kehitysarvio 2023-2027

Hyvinvointialueiden tulojen ja menojen kehitys valtiovarainministeriön syksyn ennusteen mukaan

- Kuviossa kuvataan kustannusten ja rahoituksen kehitystä.
- Jälkikäteistarkistus korjaa rahoitusta viiveellä. Ensimmäinen jälkikäteistarkistus tehdään v. 2025 rahoitukseen v. 2023 alijäämän perusteella.
- Ilman alueiden omia sopeuttamistoimia kehysvaraus jälkikäteistarkistukseen ei kuitenkaan riittäisi, eikä alijäämiä saataisi katettua v. 2026 loppuun mennessä.
- Alijäämien kattaminen v. 2026 aikana vaatii hallitusohjelmassa esitettyä nopeampia tai mittavampia alueiden omia kustannuskehitystä hillitseviä toimenpiteitä.
- Tehtävien ja velvoitteiden muutokset on viety sekä menojen että rahoituksen perusuriin siltä osin kun ne on huomioitu kehyksissä – siksi ne eivät näy tässä kuviossa.

Kehitysarvion taustalla olevat oletukset

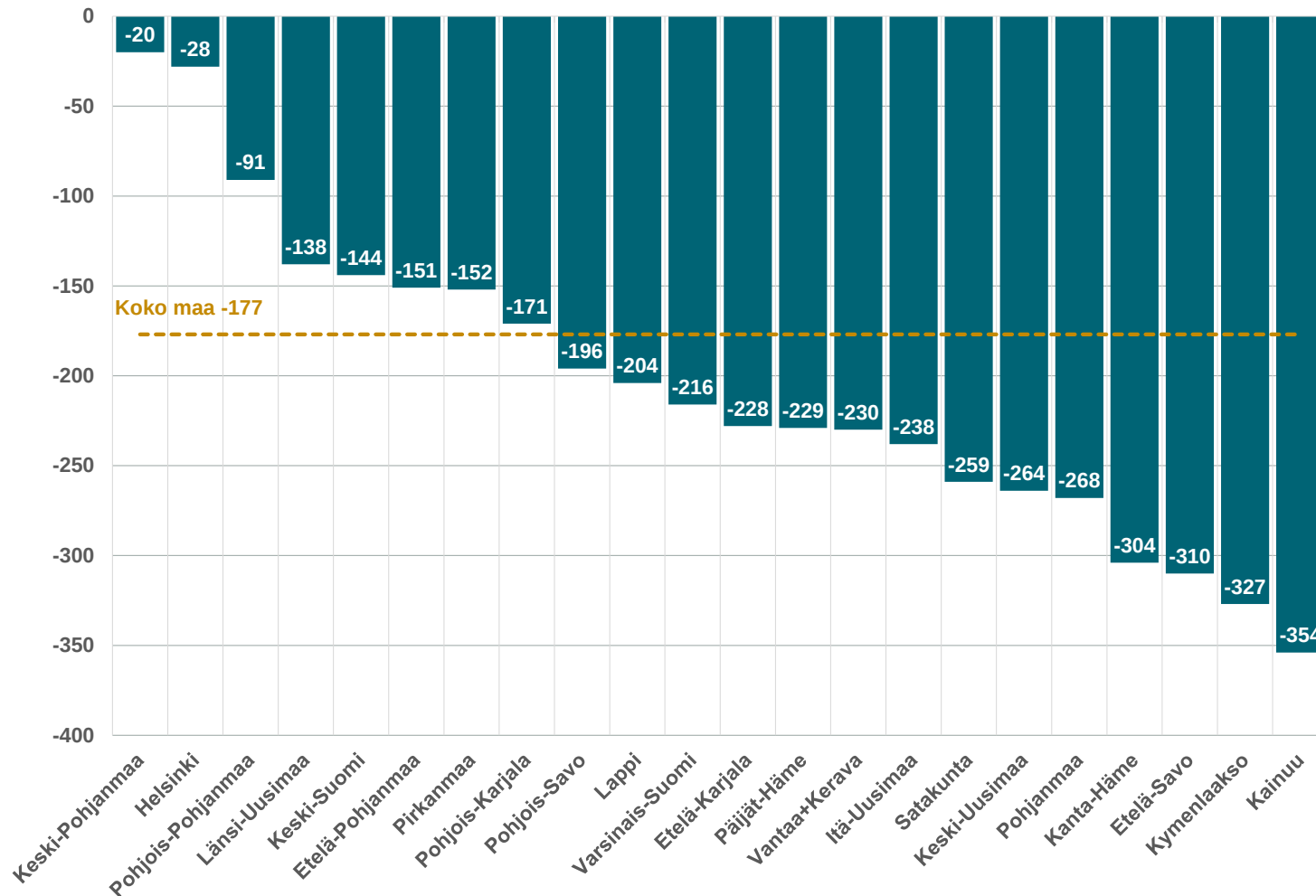
- Hyvinvointialueiden kustannuskehitys kuvataan valtionvarainministeriön kansantalousosaston syksyn ennusteen mukaisena.
 - Menojen perusurassa kustannukset kuvataan ennusteen mukaisina ilman alueiden omia sopeuttamistoimia
 - Menojen sopeutusurassa on oletettu hallitusohjelman mukaisesti alueiden omaa sopeutusta vuosina 2025-2027, mikä alentaa kustannuksia n. -900 milj. eurolla vuonna 2027 suhteessa perusuraan.
- Rahoituksen kasvu kuvataan rahoituslain mukaisten korotusten ja kehykseen vietyjen hallituksen toimien mukaisena.
 - Jälkikäteistarkistus on oletettu laskelmassa VM:n ennusteen mukaisten alijäämien mukaisena laskettuna. Rahoitusura poikkeaa siten hieman JTS:ssa kuvatusta rahoituksen urasta, jossa jälkikäteistarkistus on huomioitu kehysvarauksen suuruisena. Tässä laskelmassa koko maan rahoituksen taso v. 2027 on yhteensä 28,5 mrd. euroa eli n. 0,7 mrd. euroa enemmän kuin julkisen talouden suunnitelmassa kuvatussa kehitysarviossa.
 - Rahoituksen sopeutusurassa on huomioitu hallitusohjelmaan kirjattu -65 milj. euron rahoitusmallin kiristys v. 2027 ja alueiden omien sopeutustoimien vaikutus jälkikäteistarkistuksen määrää alentavana.
 - Rahoituksen sopeutusura on n. -320 milj. perusuraa alhaisempi.

Näkymät talouden tasapainottamisvaatimuksen osalta

Hyvinvointialueiden talouden tilannekuva

- Alueiden taloudellinen tilanne on heikentynyt suhteessa alkuperäisiin talousarvioihin.
- Tilinpäätösennusteiden perusteella hyvinvointialueiden yhteenlaskettu tilikauden tulos voi olla vuoden lopussa noin miljardi euroa alijäämäinen.
- Alueiden ensimmäisen vuoden tilinpäätösennusteisiin liittyy tavanomaista suurempaa epävarmuutta ja tilannekuva tarkentuu syksyn aikana.
- Heikentynyt tulos on pakottanut lähes kaikki hyvinvointialueet valmistelemaan uusia säästöohjelmia. Taustalla on erityisesti hyvinvointialuelain mukainen velvoite alijäämien kattamisaikataulusta.
- Hyvinvointialueilla on käynnissä vuotta 2024 koskevan talousarvion sekä taloussuunnitelmien laadinta. Ennakkotieto on, että yksittäiset alueet saattavat talousarviovalmistelun yhteydessä linjata lisärahoituksen hakemisesta vuonna 2024.

Kaikki alueet ennakoivat vuodelle 2023 alijäämiä - osalla määrä on huomattava (€/as)

Merkittävien alijäämien kattaminen edellyttäne alueilta nopeutettuja sopeutustoimia.

Tilannetta korjaa osaltaan rahoituksen jälkikätestarkistus -> vaikuttaa vuodesta 2025 lähtien (viive).

Minkälaisia sopeutustoimenpiteitä alueet valmistelevat?

- Lähes kaikilla hyvinvointialueilla on päätettynä tai valmistelussa toiminnan uudistamiseen liittyvä muutosohjelma. Ohjelmilla tavoitellaan yleisesti noin 2–10 prosentin kustannussäästöjä alueen kokonaismenoista.
- Ohjelmat sisältävät toimenpiteitä mm. palvelurakenteeseen, palveluverkkoon, digi- ja etäpalveluihin, tukipalveluihin, hankintoihin ja henkilöstöön liittyen. Osa ohjelmista perustuu lainanottovaltuuksien muuttamisen valtioneuvoston asettamiin ehtoihin.
- Talouden tilannekuvasta johtuen alueilla valmistellaan parhaillaan uusia talouden sopeutustoimenpiteitä, jotka liittyvät mm. ostopalvelusopimuksiin, vuokratyövoiman käyttöön ja kiinteistösopimuksien irtisanomiseen.
- Useammalla alueella on valmistelussa tai päätettynä yt-menettelyjen käynnistäminen – ensisijaisesti yt-menettelyt kohdistuvat tukipalveluhenkilöstöön, ei-lakisääteiseen toimintaan, hallintoon sekä toimintoihin, jotka lakkaavat palveluverkkopäätösten takia.

Henkilöstön riittävyys ja saatavuus

Henkilöstötarve kasvaa edelleen lähivuosina

- Sosiaali- ja terveydenhuollossa on mittava pula osaavasta työvoimasta, mikä näkyy muun muassa alan avoimien työpaikkojen ja rekrytointiongelmien kasvuna.
- Henkilöstötarve kasvaa jatkossa entisestään väestön ikääntymisen ja palvelutarpeen kasvun myötä. Samanaikaisesti työikäisen väestön määrä vähenee.
- Toimialan työvoiman eläköityminen on keskimääräistä suurempaa. Alalle kouluttautuvien määrä ei riitä korvaamaan eläkkeelle jäävien työntekijöiden jättämää aukkoa. TEM:n sote-toimialaraportin mukaan terveyspalveluissa eläköityy työvoimasta 51 prosenttia ja sosiaalipalveluissa 48 prosenttia vuoteen 2035 mennessä.
- Myös pelastustoimen henkilöstö ikääntyy. Lisäksi työaikalain muutokset ja palvelutason yhdenmukaistaminen koko maassa kasvattavat jo lähivuosina alan henkilöstö- ja koulutustarvetta.
- Edellisellä vaalikaudella päätetyt tehtävämuutokset lisäävät henkilöstötarvetta laskennallisesti noin 9000 henkilöllä tällä vuosikymmenellä (talven 2023 arvio).

Henkilöstötarve iäkkäiden pitkäaikaishoidoissa (sis. myös kotiin annettavat palvelut)

- THL on arvioinut, että vuoteen 2027 mennessä ikääntyneiden palveluiden henkilöstötarve kasvaa perusskenaariossa 13 500:lla. Lukema on laskettu 0,65:n mitoituksella ympärivuorokautisessa palvelussa.
- Maltillisessa skenaariossa (korvataan ymp.vrk hoitoa yhteisöllisellä asumisella) henkilöstötarve kasvaa 9 500:lla (0,65 mitoitus).
- Vuosittainen kasvu tämän perusteella on 2 375 - 3 375.
- Lähihoitajia eläköityy lisäksi vuosittain keskimäärin 2450 iäkkäiden palveluista.
- Yhteensä laskennallinen tarve 4 800 - 5 825 henkilöä / vuodessa.

Henkilöstöpulaan ei ole yhtä ratkaisua

- Henkilöstön heikko saatavuus haastaa hyvinvointialueita kehyskaudella sekä toiminnallisesti että taloudellisesti.
 - Kilpailu osaavasta työvoimasta on lisääntynyt, mikä puolestaan lisää kustannuksia (mm. ylityökorvaukset, vuokratyövoima)
 - Henkilöstöpula yhdistettynä tiukentuviin mitoitus- ja kelpoisuusvaatimuksiin saattaa tarkoittaa sitä, että palvelujen saamisen kynnys nousee.
- Koulutusmäärien kasvattaminen ei ole tietyissä ammattiryhmissä vaikuttavaa. Vastaavasti tietyissä ammattiryhmissä koulutusmäärien kasvattaminen olisi perusteltua.
- Työperäisestä maahanmuutosta ei ole laajamittaiseksi ratkaisuksi.
- Hallitusohjelman linjauksilla reagoidaan henkilöstövajeeseen, mm. :
 - sote-henkilöstön työnjaon selkiyttäminen ja kelpoisuusehtojen tarkastelu; lausuntojen ja todistusten vähentäminen
 - digitalisaation ja teknologian mahdollisuuksien hyödyntäminen
 - palvelujärjestelmän toimivuuden parantaminen siten, että palvelut porrastetaan

Hallitusohjelman toimien vaikutus henkilöstötarpeeseen

- Hallitusohjelman uusista toimenpiteistä johtuen sosiaali- ja terveydenhuoltoon tarvittavan henkilöstön tarve pienenee jonkin verran, mutta henkilöstön kysyntä pysyy kehyskaudella edelleen varsin korkeana.
- Esimerkiksi ikääntyneiden ympärivuorokautisten palvelujen henkilöstömitoitus 0,65 (vrt. 0,7) vähentää henkilöstön lisäystarvetta väliaikaisesti n. 1000 henkilöllä, minkä lisäksi sijaistarve vähenee merkittävästi.
- Em. huolimatta pelkästään 0,65 mitoituksen saavuttaminen edellyttää hyvinvointialueilta n. 330 henkilön lisärekrytointia (sisältäen sijaiset)
- Myös perusterveydenhuollon hoitotakuu (14 vuorokautta) edellyttää merkittävästi lisää henkilöstöä, etenkin lääkäreitä ja sairaanhoitajia. Tilanne on vaikea, koska jo v. 2022 vapaana olleiden lääkäriavustajien määrä kasvoi ja vastaavasti virkalääkärien määrä vähentyi.
- Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä ja pelastusalan henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden turvaamiseksi hallitus osoittaa kehyskaudella ns. Hyvän työn ohjelmaan yhteensä 9 milj. euron kertaluonteisen määrärahan. Ohjelma sisältää strategisessa tiekartassa 2022–2027 ehdotettuja henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden turvaamiseen tähtääviä toimenpiteitä.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET